

Η διαμόρφωση, εφαρμογή και αναθεώρηση του Σχολικού Κανονισμού στο Σχολείο.

Δρ. Καλαντζής Γεώργιος
Μαθηματικός

Σεπτέμβριος
2022

Τι είναι ο σχολικός κανονισμός;

- Υιοθετείται από τη σχολική μονάδα και συνοψίζει τις βασικές αρχές και τους κανόνες οργάνωσης της σχολικής ζωής

- Διατυπώνεται με τον τρόπο που η σχολική κοινότητα επιλέγει, ώστε να είναι σεβαστός από τα μέλη της.

- Δεν καταργεί τις προβλέψεις του νόμου, δεν ορίζει βαρύτερες από τις προβλεπόμενες ποινές
- Εξειδικεύει τον τρόπο εφαρμογής του νόμου στο σχολείο.

Γιατί χρειάζεται ο σχολικός κανονισμός;

- Υπενθυμίζει στα μέλη των σχολικών κοινοτήτων το πλαίσιο κανόνων της σχολικής ζωής
- Θέτει το πνεύμα και τα όρια συμμετοχής στην καθημερινή λειτουργία του σχολείου
- Η διαδικασία σύνταξης και αναθεώρησής του συνιστά διαδικασία δημοκρατικού διαλόγου και συμφωνίας ανάμεσα στα μέλη της σχολικής κοινότητας

Συμβολικά
θα μπορούσαμε
να το δούμε ως
«το Σύνταγμα
κάθε σχολείου»

Προβλέπεται στη νομοθεσία;

- Ο νόμος (1566/85) δεν περιλάμβανε πρόβλεψη για την υποχρέωση και τη διαδικασία σύνταξης σχολικού κανονισμού. Αντίστοιχη πρόβλεψη υπήρχε αρχικά μόνο στο νόμο για τα ιδιωτικά σχολεία (682/77).
- Το 2002 το Υπουργείο Παιδείας συνέταξε και δημοσιοποίησε κείμενο **Γενικών Αρχών Σχολικού Κανονισμού**, με τίτλο «**Βασικές Αρχές λειτουργίας των σχολείων**», όμως χωρίς σχετική νομοθετική ρύθμιση.
- Τα σχολεία είχαν τη δυνατότητα, **όχι όμως την υποχρέωση**, να συντάξουν κανονισμό με απόφαση του συλλόγου διδασκόντων.....

Η πρώτη πρόβλεψη για τη δευτεροβάθμια

“

«Ο Σύλλογος διδασκόντων έχει την ευθύνη της εφαρμογής των προβλεπόμενων παιδαγωγικών κατευθύνσεων σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητες του σχολείου. Για τον σκοπό αυτό στην αρχή του διδακτικού έτους και σε συνεργασία με τις μαθητικές κοινότητες προχωρά στην κατάρτιση ή τροποποίηση ενός πλαισίου κανόνων για την καλύτερη οργάνωση της σχολικής ζωής, του **Πλαισίου Οργάνωσης Σχολικής Ζωής**. Με το πλαίσιο αυτό εφαρμόζονται οι σκοποί της εκπαίδευσης, όπως καθορίζονται από το Σύνταγμα και τους σχετικούς Νόμους, Διατάγματα και Υπουργικές Αποφάσεις, στις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε σχολείου».

ΥΑ 10645/ΓΔ4/
22-1-2018
(άρθρο 30) 5

Η πρόβλεψη του ν.4692/20 (αρ.37)

- 1. Κάθε σχολική μονάδα οφείλει από το σχολικό έτος 2020-2021 να έχει εγκεκριμένο εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας, στον οποίο αναφέρονται τα θέματα σχετικά με τη λειτουργία της. Ο εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας συντάσσεται ύστερα από εισήγηση του Διευθυντή της σχολικής μονάδας και με τη συμμετοχή όλων των μελών του συλλόγου διδασκόντων, των μελών του διοικητικού συμβουλίου του συλλόγου γονέων και κηδεμόνων, καθώς και εκπροσώπου του οικείου Δήμου. Στις σχολικές μονάδες της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στη διαδικασία του προηγούμενου εδαφίου συμμετέχει και το προεδρείο του δεκαπενταμελούς μαθητικού συμβουλίου.
- 2. Ο εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας εγκρίνεται από τον Συντονιστή Εκπαιδευτικού Έργου, ο οποίος έχει την παιδαγωγική ευθύνη της σχολικής μονάδας, καθώς και από τον Διευθυντή Εκπαίδευσης.

Υπουργική Απόφαση Αριθμ. 13423/ΓΔ4/2021 ΦΕΚ 491/Β/9-2-2021

• Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας σχολικών μονάδων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

Οι κεντρικοί άξονες του Εσωτερικού Κανονισμού:

1. Προσέλευση - παραμονή στο Σχολείο και αποχώρηση από αυτό.
2. Συμπεριφορά μαθητών/τριών - Παιδαγωγικός έλεγχος.
3. Πρόληψη φαινομένων Βίας και Σχολικού εκφοβισμού.
4. Σχολικές Εκδηλώσεις – Δραστηριότητες.
5. Συνεργασία Σχολείου - Οικογένειας - Συλλόγου Γονέων/Κηδεμόνων
6. Ποιότητα του σχολικού χώρου

Γιατί θεσπίστηκε η υποχρέωση;

- Το Συμβούλιο της Ευρώπης εξέδωσε σειρά συστάσεων και κειμένων τεκμηρίωσης για την ανάγκη της δημοκρατικής σχολικής διακυβέρνησης, προτείνοντας μεταξύ άλλων τη σύσταση σχολικών κανονισμών με τη συμμετοχή όλων των μελών της σχολικής κοινότητας
- Το 2009, ο **Συνήγορος του Πολίτη / Συνήγορος του Παιδιού** μετά από διάλογο με μαθητές και εκπαιδευτικούς, εισηγήθηκε να καθιερωθεί υποχρέωση στους συλλόγους διδασκόντων να συντάσσουν και αναθεωρούν τακτικά τον σχολικό τους κανονισμό, μετά από διάλογο με μαθητές/τριες.

Το δικαίωμα γνώμης των παιδιών



- Η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ν.2101/92) καθιερώνει (άρθρο 12) το δικαίωμα των παιδιών να εκφράζουν ελεύθερα τη γνώμη τους για όλα τα ζητήματα που τα αφορούν και αυτή να λαμβάνεται υπόψη στις σχετικές διοικητικές και δικαστικές διαδικασίες.
- Η Επιτροπή Δικαιωμάτων του Παιδιού του ΟΗΕ τόνισε στο Γενικό Σχόλιο Νο.12 ότι «η σταθερή συμμετοχή των μαθητών σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων στο σχολείο θα πρέπει να επιτευχθεί με τη συμμετοχή τους σε συμβούλια τάξης, μαθητικά συμβούλια και σχολικές επιτροπές και άλλα όργανα, όπου θα μπορούν να εκφράζουν ελεύθερα τη γνώμη τους...»

Χρειάζεται η γνώμη των μαθητών;

- Ένας σχολικός κανονισμός που έχει προκύψει με τη συμμετοχή των παιδιών, γίνεται περισσότερο **σεβαστός** από τη μαθητική κοινότητα

- Όταν τα παιδιά ερωτώνται και συμμετέχουν στη διαμόρφωση και διατύπωση του πλαισίου της σχολικής ζωής, ενισχύεται το **αίσθημα του «ανήκειν»** στη σχολική κοινότητα

- Μαθητές και μαθήτριες **εκπαιδεύονται βιωματικά** στην άσκηση των δικαιωμάτων τους, στον σεβασμό στις δημοκρατικές αξίες και στην ιδιότητα του υπεύθυνου και ενεργού πολίτη.

Πώς ακούγεται η γνώμη των μαθητών;

- Η νομοθεσία για τις μαθητικές κοινότητες (ΥΑ 23613/6/Γ2/4094, ΦΕΚ 619/1986) προβλέπει τη συμμετοχή των μαθητών της Β/θμιας εκπαίδευσης σε διαδικασίες έκφρασης γνώμης και λήψης αποφάσεων για θέματα της σχολικής ζωής, μέσω συνελεύσεων και εκπροσώπησης από μαθητικά συμβούλια.
- Στην Α/θμια εκπαίδευση δεν έχει προβλεφθεί αντίστοιχος θεσμός, όμως υπάρχει δυνατότητα να διοργανωθούν συμβούλια και συνελεύσεις μαθητών στην τάξη, στο πλαίσιο των προβλεπόμενων **βιωματικών δράσεων** (ευέλικτης ζώνης ή σε σχετικά μαθήματα)

Τι χαρακτηριστικά επιδιώκουμε να έχει ο σχολικός κανονισμός;

Να έχει δυναμικό χαρακτήρα – φιλικό και ευαγάνωστο κείμενο (ανάλογα με τη βαθμίδα)

Να θέτει πλαίσιο κανόνων σε συνδυασμό με παιδαγωγικές αρχές

Να είναι προϊόν συνεργασίας και συναίνεσης

Να προάγει την υπευθυνότητα

Να δίνει έμφαση στην πρόληψη

Να περιλαμβάνει λογικές, γενικά αποδεκτές, κατανοητές και εφαρμόσιμες διατάξεις

Πώς καταρτίζεται ο σχολικός κανονισμός;

- Η διεύθυνση και ο σύλλογος διδασκόντων συζητούν και παίρνουν απόφαση για τη διαδικασία και τα βήματα.
- Μπορεί να οριστεί μία ομάδα εκπαιδευτικών που αναλαμβάνουν τον σχεδιασμό των θεματικών αξόνων και τη διαδικασία.
- Ενημερώνεται ο σύλλογος γονέων.
- Γίνεται συζήτηση στις συνελεύσεις τμημάτων: οι μαθητές εκφράζουν τη γνώμη τους, υποβάλλουν παρατηρήσεις / προτάσεις τους σε 4-5 θεματικούς άξονες.
- Αφού ληφθούν υπόψη οι παρατηρήσεις των μαθητών, συντάσσεται κείμενο που συζητείται στο σύλλογο διδασκόντων και μετά στο σχολικό συμβούλιο στο οποίο συμμετέχουν εκπρόσωποι του δήμου, του συλλόγου γονέων, και (στη Β/θμια) του 15μελούς μαθητών.
- Το τελικό κείμενο αποστέλλεται προς έγκριση στον συντονιστή εκπαιδευτικού έργου και στη διεύθυνση εκπαίδευσης.

Κάθε πότε αναθεωρείται ο σχολικός κανονισμός;

- Αναθεωρείται με την ίδια διαδικασία με την οποία καταρτίζεται ο σχολικός κανονισμός κάθε χρόνο.
- Θέματα που ανακύπτουν και δεν προβλέπονται από τον Κανονισμό, αντιμετωπίζονται κατά περίπτωση από τον Διευθυντή/τη Διευθύντρια του Σχολείου και τον Σύλλογο Διδασκόντων/Διδασκουσών, καθώς και από τον Συντονιστή/τη Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου.

Πώς γίνονται οι συνελεύσεις τμημάτων...

- Ορίζεται εκπαιδευτικός - υπεύθυνος/η για το κάθε τμήμα.
Αρχικά ενημερώνει το 5μελές συμβούλιο μαθητών. Έπειτα, στην τάξη, εξηγεί τη σκοπιμότητα και τη διαδικασία κατάρτισης / αναθεώρησης του Σχολικού Κανονισμού και τη δυνατότητα συμβολής τους σε αυτή. Προτείνει στα παιδιά τρόπο διεξαγωγής της συνέλευσής τους (συντονισμός, συζήτηση σε μικρές ομάδες και σε ολομέλεια, σχολιασμός και προτάσεις στους θεματικούς άξονες, τήρηση πρακτικών, κλπ).

στη
δευτεροβάθμια

- Η συνέλευση διαρκεί μία ώρα.
Μπορεί με το θέμα να ασχοληθούν περισσότερες από μία συνελεύσεις.

Θεματικοί άξονες του κανονισμού

Μπορεί να είναι:

Προσέλευση – παραμονή - αποχώρηση

Εμφάνιση

Σχολικός χώρος

Εκδηλώσεις – γιορτές - εκδρομές

Συνεργασία σχολείου – οικογένειας –
Συλλόγου γονέων και κηδεμόνων

Σχολικές δραστηριότητες

Σχέσεις μαθητών – πρόληψη της βίας
- επίλυση συγκρούσεων

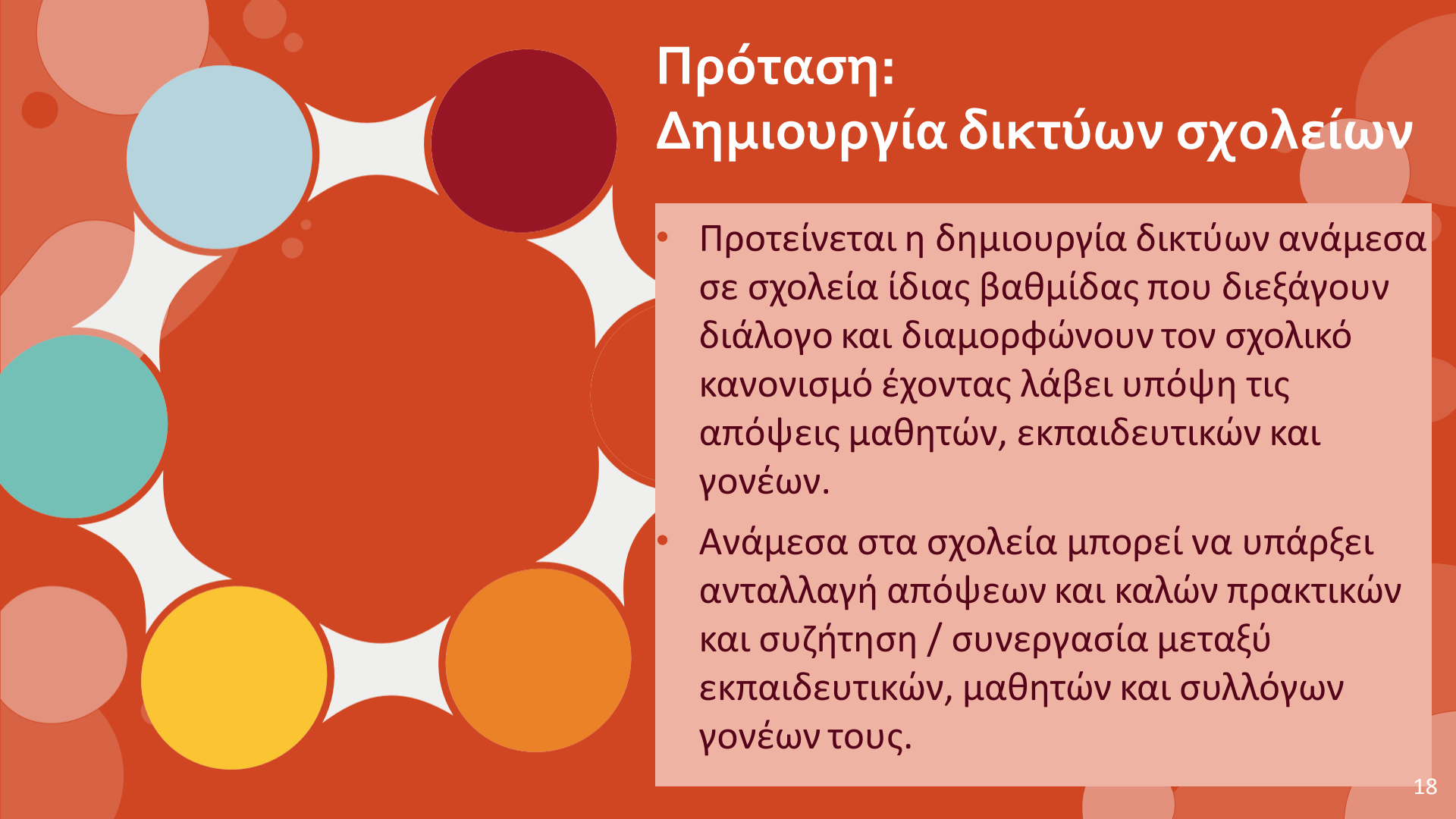
Οργάνωση συνελεύσεων και καταγραφή
των απόψεων των παιδιών για διάφορα θέματα

Συνέπειες σε περιπτώσεις μη τήρησης των κανόνων

Επιλογή ενός θέματος από τα ίδια τα παιδιά

Προτάσεις-Υποχρεώσεις για ένα κανονισμό...

- Προτείνουμε ένα κείμενο στον πρώτο πληθυντικό.
- Επικεντρωνόμαστε στη θετική διατύπωση και όχι στις απαγορεύσεις.
- Το τελικό κείμενο να αναρτηθεί σε όλες τις τάξεις.
- Ενημέρωση γονέων/κηδεμόνων για την ύπαρξη του καθώς και κοινοποίηση του σε αυτούς.(email)
- Ανάρτηση του στην ιστοσελίδα του σχολείου.
- Εφαρμογή του από την αρχή της Σχολικής Χρονιάς.



Πρόταση: Δημιουργία δικτύων σχολείων

- Προτείνεται η δημιουργία δικτύων ανάμεσα σε σχολεία ίδιας βαθμίδας που διεξάγουν διάλογο και διαμορφώνουν τον σχολικό κανονισμό έχοντας λάβει υπόψη τις απόψεις μαθητών, εκπαιδευτικών και γονέων.
- Ανάμεσα στα σχολεία μπορεί να υπάρξει ανταλλαγή απόψεων και καλών πρακτικών και συζήτηση / συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών, μαθητών και συλλόγων γονέων τους.

Χρήσιμα κείμενα (σύνδεσμοι)

[Βασικές Αρχές Κανονισμού Λειτουργίας Σχολείων \(ΥΠΕΠΘ, 2002\)](#)

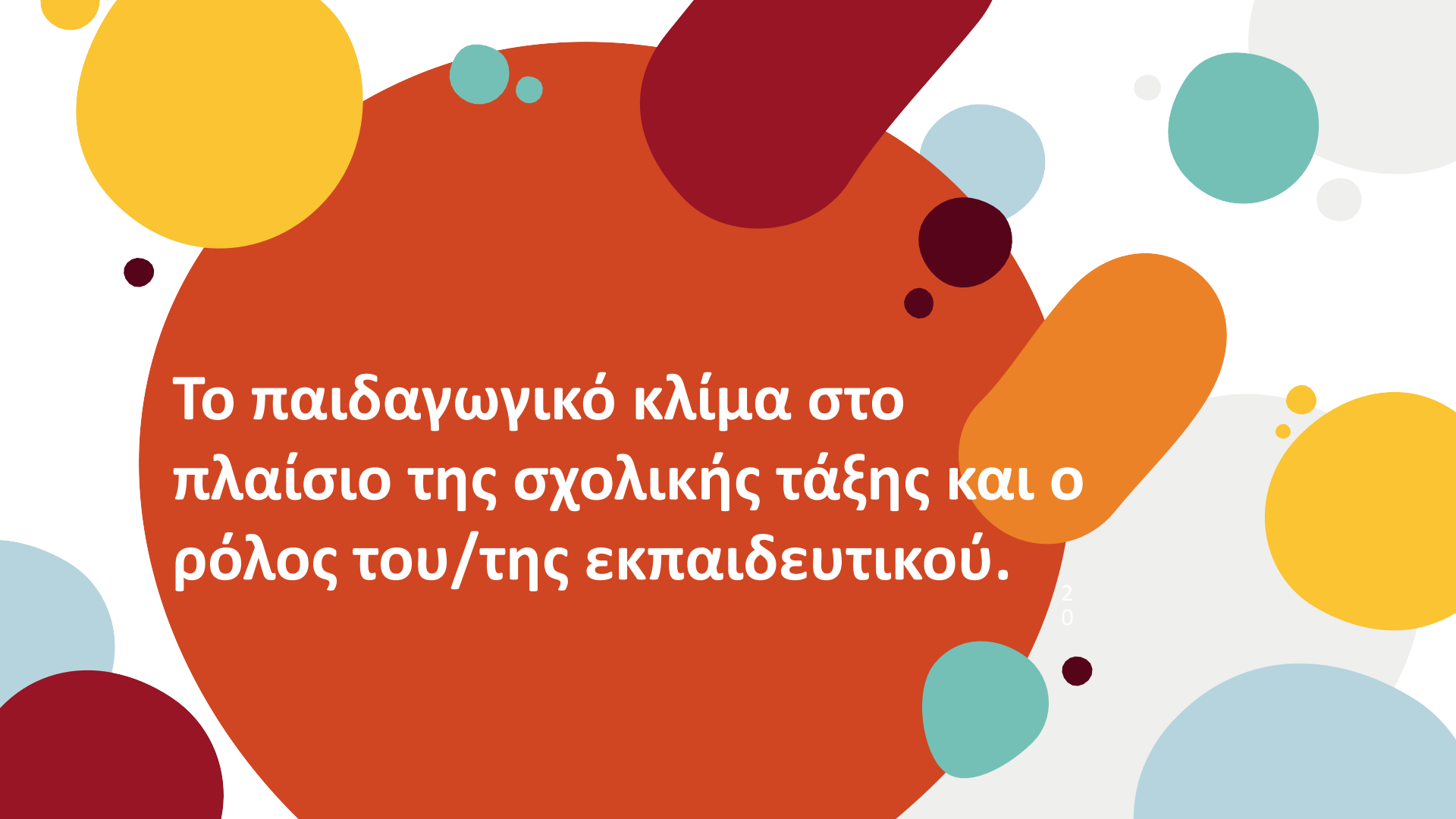
["Democratic Governance of Schools" Έκδοση Συμβουλίου της Ευρώπης, 2007](#)

["Σχολικοί κανονισμοί και δημοκρατική σχολική διοίκηση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση". Κείμενο Συνηγόρου του Πολίτη / Συνηγόρου του Παιδιού, 2009.](#)

[Νόμος 4692/2020 - ΦΕΚ 111/Α/12-6-2020](#)

[ΦΕΚ 491/Β/2021/9-2-2021](#)

[ΥΑ Αρ. 13423/ΓΔ4/2021](#)

The background is white and filled with various abstract shapes and colors. There are large yellow circles, a large orange circle, a large red circle, and several smaller circles in teal, light blue, and dark red. Some shapes are solid, while others are semi-transparent or have a gradient. The overall style is modern and playful.

Το παιδαγωγικό κλίμα στο
πλαίσιο της σχολικής τάξης και ο
ρόλος του/της εκπαιδευτικού.

Σχολική τάξη

Η σχολική τάξη αποτελεί μία κοινωνική ομάδα που αποτελείται από μαθητές της ίδιας ηλικίας και από τον ή τους ενήλικους εκπαιδευτικούς της, η οποία δραστηριοποιείται σε έναν συγκεκριμένο χώρο (κυρίως, το σχολείο) με σκοπό την ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών, σύμφωνα με τους σκοπούς του αναλυτικού προγράμματος και το οργανωτικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία της.

(Ματσαγγούρας, 2003α).

«παιδαγωγικό κλίμα σχολικής τάξης»

- Ο όρος «παιδαγωγικό κλίμα» είναι περιγραφικός και επιδέχεται πολλών χαρακτηρισμών και διαβαθμίσεων τόσο θετικών όσο και αρνητικών.
- Το παιδαγωγικό κλίμα μιας σχολικής τάξης δεν είναι πάντοτε σταθερό, αλλά επηρεάζεται από αρκετούς παράγοντες που μπορεί να συνυπάρχουν, να μεταβάλλονται, να αλληλεπιδρούν σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό μεταξύ τους είτε από την έναρξη του σχολικού έτους είτε κατά τη διάρκειά του.

«παιδαγωγικό κλίμα»

ΘΕΤΙΚΟ ΚΛΙΜΑ



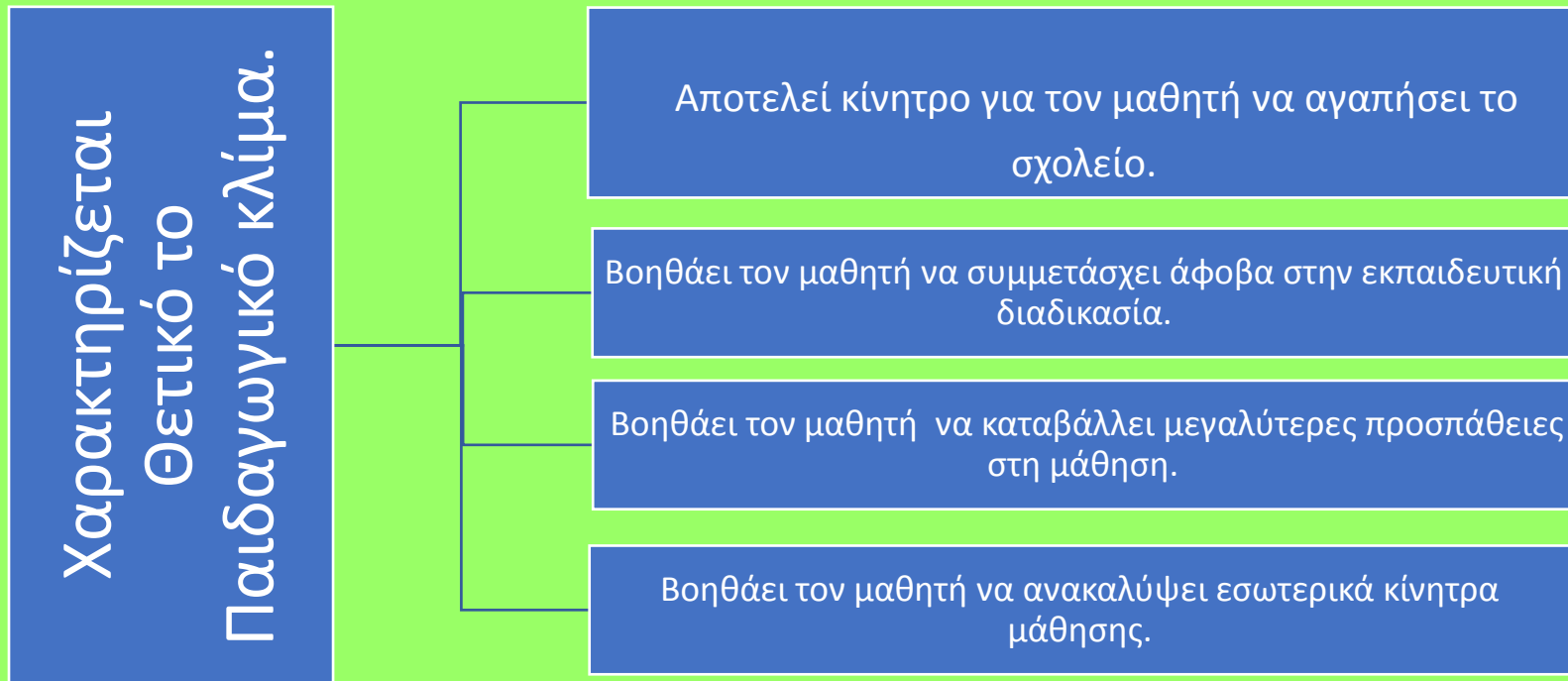
- Οδηγεί σε θετικές συνθήκες και αποτελέσματα μάθησης.
- Βοηθάει στην ανάπτυξη κοινωνικών και συναισθηματικών σχέσεων.
- Συμβάλλει στην εμφάνιση λιγοτέρων προβλημάτων συμπεριφοράς(ιδιαίτερα εντός του σχολικού χώρου)

ΑΡΝΗΤΙΚΟ ΚΛΙΜΑ

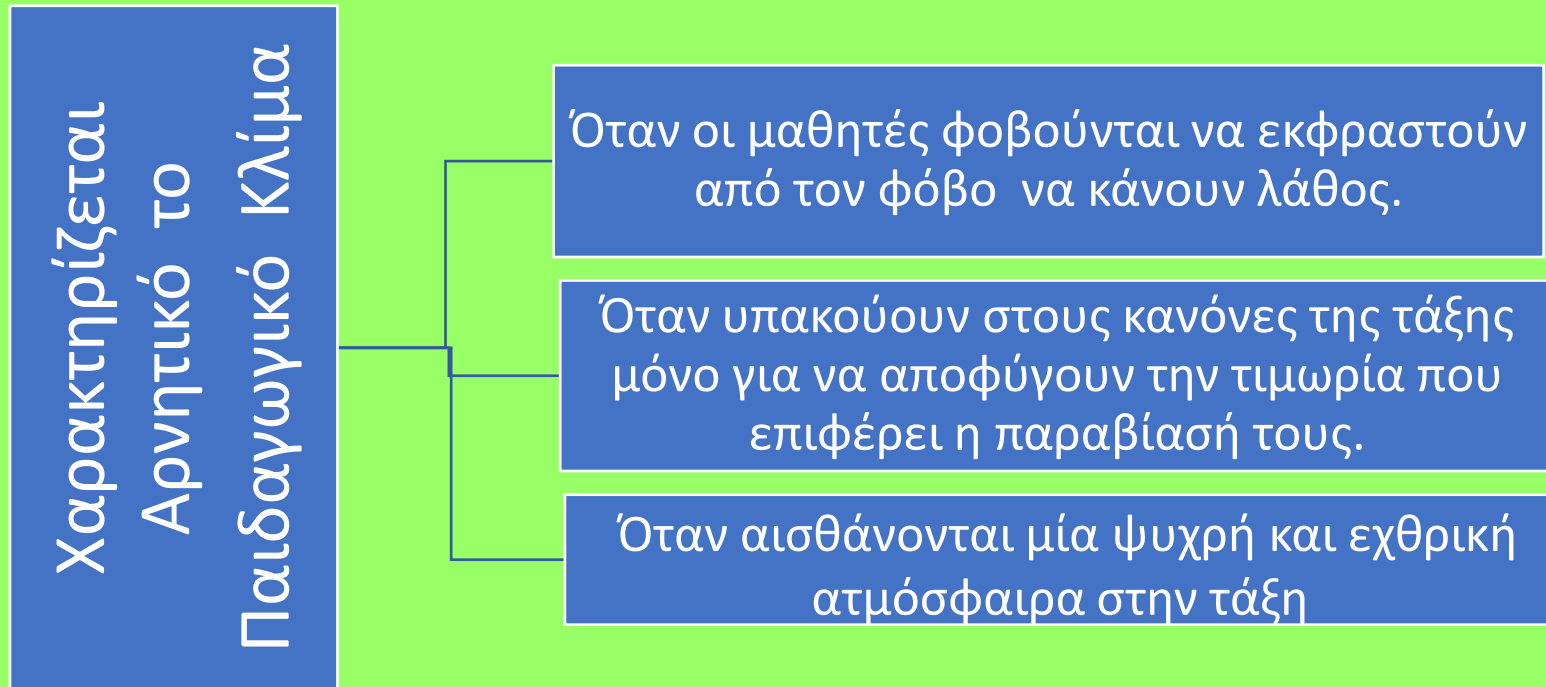


οδηγεί
επίσης σε ανάλογα αποτελέσματα

Επίδραση του θετικού κλίματος για τους μαθητές/τριες



Επίδραση του αρνητικού κλίματος στους μαθητές/τριες.



Παράγοντες που επηρεάζουν τη δημιουργία παιδαγωγικής ατμόσφαιρας στην σχολική τάξη.

- Ο **εκπαιδευτικός της τάξης**, ο οποίος αποτελεί τον κύριο παράγοντα διαμόρφωσης της παιδαγωγικής διαδικασίας μέσα στη σχολική τάξη.
- Οι **μαθητές της τάξης** και ο τρόπος που αντιμετωπίζουν ο ένας τον άλλον.
- Τα **μαθήματα** (διδακτέα ύλη, στόχοι, επιδιώξεις, εξετάσεις) που μπορεί να θεωρούνται από τους μαθητές (από τον καθένα ξεχωριστά ανάλογα με τις κλίσεις, τα ενδιαφέροντα και τις ικανότητές του) ως δύσκολα ή εύκολα.
- Ο **σχολικός χώρος**, ο οποίος ανάλογα με τη χωροθέτησή του, την έκταση, την άνεση, τον σχεδιασμό, τη διαρρύθμιση, τη φωτεινότητα, τον εξοπλισμό του με παιδαγωγικά υλικά και μέσα (βιβλιοθήκη, επιστημονικά όργανα, εποπτικό υλικό, Η/Υ).

- Το **στυλ διδασκαλίας και διεύθυνσης της σχολικής τάξης** που επιλέγεται από τον εκπαιδευτικό αλλά επιδρά ισχυρά επί των μαθητών, αφού τους τοποθετεί σε πλαίσια συμμετοχής, αποχής ή αδιαφορίας.
- Το **αυταρχικό**, κατά το οποίο «απόλυτος άρχων» της σχολικής τάξης είναι ο εκπαιδευτικός.
 - Το **δημοκρατικό**, κατά το οποίο ο εκπαιδευτικός παρωθεί τα παιδιά να συμμετέχουν τόσο στη διαδικασία διδασκαλίας και μάθησης όσο και στις υπόλοιπες καταστάσεις της σχολικής ζωής.
 - Το **ελευθεριάζον**, στυλ κατά το οποίο επικρατεί η απόλυτη ελευθερία του μαθητή, η οποία οδηγεί συνήθως σε χνώδης καταστάσεις.

Ο εκπαιδευτικός και ο ρόλος του στη διαμόρφωση θετικού παιδαγωγικού κλίματος

- Ο εκπαιδευτικός οφείλει να **διαμορφώνει κλίμα αγάπης, αποδοχής και ασφάλειας** για όλους τους μαθητές και για τον καθένα ξεχωριστά στο σχολείο.
- Βασικό μέλημα του εκπαιδευτικού αποτελεί η **παρώθηση και η ενθάρρυνση προς όλους τους μαθητές**. Υποστηρίζει όπου και όσο χρειάζεται τις καθημερινές προσπάθειες και δράσεις τους όχι μόνο όσον αφορά την κατάκτηση στόχων του αναλυτικού προγράμματος αλλά και την υλοποίηση άλλων δράσεων(καλλιτεχνικών, πολιτιστικών, αθλητικών κ.ά.)
- Η συμπεριφορά του εκπαιδευτικού πρέπει να εδράζεται **στον σεβασμό των προσωπικών χαρακτηριστικών** (γνωσιακών, κοινωνικών, συναισθηματικών, πολιτισμικών κ.ά.) όλων των παιδιών, των δυνατοτήτων και των αδυναμιών τους.

- Στο πλαίσιο του δυνατοτήτων που του παρέχει το αναλυτικό πρόγραμμα αλλά και το οργανωσιακό πλαίσιο του σχολείου ο εκπαιδευτικός **επιλέγει στόχους, παιδαγωγικά μέσα και υλικά, και μεθοδεύει τη διαδικασία της διδασκαλίας και μάθησης** με τέτοιον τρόπο ώστε να ανταποκρίνεται στις δυνατότητες των παιδιών και να προκαλεί το ενδιαφέρον τους.
- Ο εκπαιδευτικός **υποστηρίζει ενεργά την ατομική αξία και την προσωπική αξιοπρέπεια κάθε παιδιού χωριστά** και ταυτόχρονα προστατεύει και προωθεί την ευτυχία όλης της σχολικής ομάδας.
- Ο εκπαιδευτικός **προσφέρει στους μαθητές ευκαιρίες να κάνουν επιλογές**, στο πλαίσιο των δυνατοτήτων που τους παρέχουν το αναλυτικό και το ωρολόγιο πρόγραμμα αλλά και το πλαίσιο λειτουργίας του σχολείου.

- Καθίσταται αναγκαία η **εφαρμογή εταιρικών και ομαδικών μορφών διδασκαλίας** (λαμβάνοντας πάντα υπόψη και το επίπεδο κοινωνικής ανάπτυξης των παιδιών, ώστε αφενός να μην παραβιάζεται το στάδιο ανάπτυξής τους και αφετέρου να προωθείται η κοινωνικοποίησή τους) αντί της μετωπικής/συλλογικής μορφής διδασκαλίας.
- Ο εκπαιδευτικός οφείλει να **μοιράζεται τον έλεγχο, τη διαχείριση της τάξης με τους μαθητές**. Δεν δίνει οδηγίες και εντολές απαιτώντας από τα παιδιά να τις ακολουθήσουν με απόλυτη υπακοή.
- **Η θέσπιση και τήρηση των «κανόνων της τάξης»** είναι ένα άλλο βασικό στοιχείο για τη συμμετοχή των μαθητών στη σχολική ομάδα και τη διαμόρφωσή θετικού παιδαγωγικού κλίματος στη σχολική τάξη.
- Απώτερος σκοπός του εκπαιδευτικού οφείλει να είναι η **προώθηση της ελευθερίας της σκέψης και της έκφρασης**. Παρωθεί τους μαθητές με την κατάλληλη διατύπωση προβληματισμών και ερωτήσεων στη διαμόρφωση απόψεων και ιδεών.

- Ο εκπαιδευτικός οφείλει να οδηγεί τους μαθητές της σχολικής τάξης στη σταδιακή διαμόρφωση της έννοιας της κοινότητας. Προσπαθεί, δηλαδή, να οδηγήσει στην μεταμόρφωση της σχολικής τάξης από σύνολο ατόμων σε κοινότητα προσώπων βοηθώντας τους μαθητές να επιλέγουν και να υιοθετούν κοινούς σκοπούς και να εργάζονται για την επίτευξή τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γρόσδος Σταύρος (2020). Επίλυση συγκρούσεων και κρίσεων στο σχολείο και την τάξη, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
- Ματσαγγούρας, Η. (2003α). Η Σχολική Τάξη. Χώρος – Ομάδα – Πειθαρχία -Μέθοδος. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Elliott, S., Kratochwill, T., Cook, J. & Travers, J. (2008). Εκπαιδευτική Ψυχολογία. Αποτελεσματική Διδασκαλία. Αποτελεσματική Μάθηση. (Επιμ.: Α. Λεονταρή & Ε. Συγκολλίτου, Μτφρ.: Μ. Σόλμαν & Φ. Καλύβα). Αθήνα: Gutenberg.
- Μπασέτας Κ. (2007). Παιδαγωγική Αλληλεπίδραση στο. Αθήνα: Ατραπός.
- Fraser, B. J. (2005). Using learning environment assessments to improve classroom and school climates. In J. Freiberg (Ed.), School climate: Measuring, improving and sustaining healthy learning environments (pp.65-83). London: Routledge Falmer.

Σας Ευχαριστώ !